

Του Γιάννη Υφαντόπουλου -
Φιλόλογου και Προέδρου της Δ' ΚΟΣΕ

“πρίν ἀλέκτορα φωνῆσαι”

(πρὸ τοῦ λαλήσει ο πετεινός)

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΠΡΙΝ ΑΛΕΚΤΟΡΑ ΦΩΝΗΣΑΙ
Του Γιάννη Υφαντόπουλου
Φιλόλογου & Προέδρου της Δ' ΚΟΣΕ

Η θεία μου η Χρυσούλα, η πιο μεγάλη αδελφή της μάνας μου, είχε μια παράξενη συνήθεια. Κοιμόταν πολύ νωρίς το βράδυ, μόλις σουρούπωνε - “**με τις κότες**”, όπως λέγαμε - και ξυπνούσε τα μεσάνυχτα ή τα άγρια χαράματα. Ξεχειμώνιαζε, η μακαρίτισσα, εδώ, στην Αθήνα, και αμέσως μετά του Ευαγγελισμού ερχόταν στο χωριό για να καλλιεργήσει τα χωράφια της και να μαζέψει τη σοδειά της χρονιάς, φασόλια, καλαμπόκι, σταφύλια, καρύδια και κάστανα. Ύστερα, παραμονές Χριστουγέννων, αφού έσφαζε το γουρούνι της, όποτε είχε, κατέβαινε στην Αθήνα, κοντά στις τρεις παντρεμένες κόρες της, τη Μαρία, την Κατίνα και τη Ντίνα.

Ο μοναχογιός της ο Κώστας, μόλις τελείωσε το εξατάξιο τότε Γυμνάσιο, πήγε στην Αμερική για σπουδές και έμεινε για πάντα εκεί. Σπούδασε, δούλεψε σκληρά και έκανε πολύ καλή προκοπή. Ωστόσο, ο καημός της θείας μου για τον ξενιτεμό του μοναχογιού της ήταν πολύ μεγάλος. Ίσως αυτός να ήταν και ο λόγος που δεν ησύχαζε καθόλου.

Η θεία μου η
Χρυσούλα στα
82 της χρόνια
(φωτ.
Αύγουστος
1978)

Το καλοκαίρι, ιδιαίτερα, και το φθινόπωρο ο ύπνος της ήταν λίγος. Όσπου να ξημερώσει για τα καλά, αυτή είχε ποτίσει τους κήπους και τα χωράφια της ή είχε μαζέψει τα κάστανά της, προπαντός αυτά που έπεφταν στους δρόμους και τα παίρνανε οι περαστικοί. Πόσες και πόσες, αλήθεια, φορές δεν έστηνε τρικούβεργους καυγάδες με τους νεροφόρους που πήγαιναν και βρίσκανε τις γούρνες (στέρνες) αδειανές; Η θεία μου το χαβά της. Ούτε οι απειλές των αγροφυλάκων, ότι θα την πήγαιναν στο δικαστήριο, έπιαναν τόπο.

“Ο,τι μικρομάθει κανείς, δεν τραναφήνει” λέει ο θυμόσοφος λαός μας. Έτσι και η θεία μου, όπως είχε συνηθίσει από νέα, συμπεριφερόταν και τώρα που είχε εβδομηνταρίσει.

Ήταν, θυμάμαι, αρχές του Νοέμβρη του 1965 και βρισκόμουν - από τα μέσα του Σεπτεμβρίου - στο χωριό, όπου είχα πάει αμέσως μετά τις εισαγωγικές μου εξετάσεις για το Πανεπιστήμιο. Περιμένοντας λοιπόν εκεί τα αποτελέσματα, καταγινόμουν με πολλές

αγροτικές δουλειές, κυρίως όμως το κυνήγι ήταν η μόνιμη ενασχόλησή μου εκείνον τον καιρό.

Δυο, τρεις φορές την εβδομάδα ή και πιο πολλές πηγαίναμε κυνήγι για λαγό με το μακαρίτη τον μπάρμπα-Γιάννη το Λορδόπουλο, με τον κουμπάρο μου Δημήτρη Τσιώκο, το γραμματικό του χωριού μας και με τον άλλο Δημήτρη Τσιώκο, τον ψυχογιό, που ήταν νουνός μου.

Παρόλο που **“του κυνηγού και του ψαρά το πιάτο δέκα φορές είν’ αδειανό και μια φορά γεμάτο”**, όπως λέει η παροιμία, εμείς εκείνο το φθινόπωρο αποτελούσαμε εξαίρεση του κανόνα αυτού, γιατί γυρίζαμε στο χωριό με γεμάτο το σακίδιό μας.

Σ’ αυτό βοήθησαν αρκετά οι πολλές βροχές που είχαν πέσει - απ’ τις αρχές του Σεπτεμβρίου - στο χωριό μας και τη γύρω περιοχή. Έτσι η Κανέλλα, το σκυλί του μπάρμπα-Γιάννη και η Περδίκω, η σκύλα του κουμπάρου μου Δημήτρη Τσιώκου, του γραμματικού, μας έβγαζαν δύο και τρεις λαγούς σε κάθε κυνηγετική μας εξόρμηση.

Χτυπήσαμε - μέχρι τις αρχές του Νοέμβρη - καμιά δεκαπενταριά λαγούς σε κοντινά στο χωριό μας μέρη. Αφήσαμε άλλους τόσους ή και περισσότερους για να γεννήσουν και να έχουμε κυνήγι και την επόμενη χρονιά.

Κάθε βράδυ, όταν μαζευόμασταν στα δύο καφενεία του χωριού μας, συζητούσαμε πού και πόσους λαγούς θα αφήσουμε. Ο,τι συμφωνούσαμε, το τηρούσαμε κατά γράμμα. Δεν επιτρεπόταν καμιά παρασπονδία. Ο λόγος μας να αφήσουμε στο τάδε και στο τάδε μέρος λαγό, ήταν συμβόλαιο. **Αυτό ήταν πραγματική διαχείριση και σεβασμός σε ό,τι μας προσέφερε απλόχερα το φυσικό μας περιβάλλον.**

Δε φοιτήσαμε σε κανένα ειδικό σχολείο για κυνηγούς ούτε και παρακολουθήσαμε ιδιαίτερα μαθήματα κυνηγετικής παιδείας για να μάθουμε να συμπεριφερόμαστε μ’ αυτόν τον τρόπο. Απλά σεβόμασταν εκείνα που βρήκαμε από τους παλιούς.

Εκείνο τον καιρό, η οικογένεια, το σχολείο και το ευρύτερο κοινωνικό μας περιβάλλον μάς έκαναν να πιστεύουμε ότι ο σεβασμός στις παραδόσεις και τις συνήθειες του λαού μας ήταν υποχρέωση όλων μας.

Αυτή τη μέρα, στις αρχές του Νοέμβρη του 1965, που συνέβη το περιστατικό το οποίο θα αφηγηθούμε, είχαμε αποφασίσει να πάμε για λαγό μακριά από το χωριό μας, τρεις και πλέον ώρες δρόμο με τα πόδια. Θα περνούσαμε πρώτα την Τριανταφυλλιά, την ψηλότερη κορυφή του Παναιτωλικού. Ύστερα θα φτάναμε στο ψηλό Χαλίκι που ήταν τα βλαχοκόνακα. Από εκεί, κυνηγώντας, είχαμε σκοπό να πάμε μέχρι τις Κορομηλιές, πάνω απ’ το χωριό της ορεινής Τριχωνίδας που έχει το όνομα Νεροσύρτης, λόγω των άφθονων νερών και της διαμόρφωσης του εδάφους.

Στο μέρος αυτό, υπήρχε άφθονο κυνήγι. Ο τόπος ήταν γεμάτος από λαγούς και πέρδικες. Έτσι θα είχαμε την ευκαιρία να κυνηγήσουμε όσο θέλαμε. Έπρεπε όμως να φύγουμε από το χωριό πριν από τις τέσσερις. Γι’ αυτό κι εγώ ξεκίνησα απ’ το σπίτι μου στις τρεις και μισή, γιατί ήθελα είκοσι τουλάχιστο λεπτά της ώρας, μέχρι να φτάσω στο σπίτι του μπάρμπα-Γιάννη του Λορδόπουλου.

Δεν είχα όμως προχωρήσει, ανηφορίζοντας, τριακόσια μέτρα από το σπίτι μου, όταν κάηκε το λαμπάκι του φακού μου. Δυστυχώς, δεν είχα προνοήσει να έχω μαζί μου και κάποιο εφεδρικό. Έτσι αποφάσισα να προχωρήσω χωρίς φακό μέχρι το Λορδιανέικο το σπίτι. Εκεί σίγουρα θα έβρισκα λαμπάκι και θα συνεχίζαμε το δρόμο μας με τους φακούς μας ή και με κάποιο μικρό φανό θυέλλης, όπως συνηθίζαμε να κάνουμε στις μακρινές από το χωριό μας κυνηγετικές μας εξορμήσεις. Φεγγάρι δεν υπήρχε στον ουρανό. Μόνο το

αστροφέγγισμα θα με βοηθούσε να φθάσω στον προορισμό μου. Εξάλλου ο δρόμος μού ήταν γνωστός σπιθαμή προς σπιθαμή.

Καθώς ανηφόριζα - σχεδόν στα τυφλά, καμιά ογδονταριά μέτρα απ' το σημείο που έσβησε ο φακός μου, σ' ένα ξέφαντο του δρόμου, αντίκρισα ξαφνικά μπροστά μου ένα μαύρο πράγμα. Έμοιαζε με άνθρωπο, αλλά δεν φαινόταν να είναι, αφού ένα περίεργο εξόγκωμα, κάπως στρογγυλό, δίπλα από το κεφάλι παραποιούσε - κατά πολύ - το ανθρώπινο σχήμα. Κρύος ιδρώτας με έπιασε. **Σίγουρα θα ήταν φάντασμα, δαίμονας, αερικό,** σκέφτηκα. Τι άλλο μπορούσε να είναι τέτοια ώρα; Κάνοντας στροφή προς την εκκλησία

του Αϊ - Νικόλα, που ήταν πιο κάτω, σ' αυτό το ξέφαντο του δρόμου κάποια μεσάνυχτα στις αρχές σταυροκοπήθηκα, είπα το **“Πάτερ** του Νοέμβρη του 1965, συναντήθηκα με τη θεία μου, καθώς **ημών”**, το **“Πιστεύω”** και κάποια ^{πήγαινα για κυνήγι.}

τροπάρια αγίων που ήξερα, γιατί έκανα και τον ψάλτη εκείνο τον καιρό. Αυτό τίποτα. Έμεινε ακίνητο στη θέση του και εγώ καθηλωμένος εκεί που βρέθηκα. Ωστόσο πρέπει να ομολογήσω ότι οι ιστορίες με τα φαντάσματα, τις νεράιδες και τα αερικά έδιναν και έπαιρναν τότε στο χωριό μου. Ο τάδε συγχωριανός μας συνάντησε ολόκληρη κηδεία, έλεγε ο ένας. Ο δείνα βρήκε στο δρόμο του ολόκληρο συμπεθεριό, υποστήριζε άλλος. Κάποιος άκουσε κλάματα μικρών παιδιών, ενώ κάποια γυναίκα, όταν πήγαινε να ποτίσει, βρήκε νεράιδες που τραγουδούσαν και χόρευαν, κρατώντας τα μαντήλια τους, έλεγαν άλλοι. Όλα αυτά πέρασαν απ' το μυαλό μου, μέσα σε λίγα λεπτά της ώρας. Οι κάπως μεγάλοι στην ηλικία συγχωριανοί μας το βεβαίωναν, παίρνοντας όρκο:

“Αν δε λαλήσει ο πετεινός”, τα φαντάσματα δε φεύγουν. Τριγυρνούν εδώ κι εκεί και αλίμονο σ' όποιον βρεθεί μπροστά τους. Του παίρνουν τη φωνή, ή το χειρότερο,

^{το ρέμα της Κάτω Βρύσης με το Ζαφειρόμυλο, όπως είναι σήμερα. Στο ρέμα αυτό πολλοί συγχωριανοί μου έλεγαν ότι μαζί τους στις λαγκαδιές και τα ντάμωσαν νεράιδες, φαντάσματα και αερινά.}

ρέματα. Μόνο αν έχεις επάνω σου λιβάνι και μπαρούτι δε σε πλησιάζουν. Αν μάλιστα κρατάς και ντουφέκι δεν μπορεί το δαιμονικό να σου κάνει κακό. Σκέφτηκα, για μια στιγμή, να ρίξω μια ντουφεκιά, όχι βέβαια καταπάνω σ' αυτό που έβλεπα μπροστά μου, αλλά δίπλα του.

Δυο, όμως, πιθανότητες, με έκαναν να μην πραγματοποιήσω τη σκέψη μου αυτή. Το πρώτο που σκέφτηκα ήταν τα λόγια κάποιων συγχωριανών μου που υποστήριζαν με βεβαιότητα, καθώς είχαν ακούσει απ' τους παλιούς, ότι αν ρίξεις σε ένα φάντασμα, το

ντουφέκι γίνεται κομμάτια. Το δεύτερο που πέρασε απ' το μυαλό μου, ήταν ότι μια ντουφεκιά, τέτοια ώρα, θα ξεσήκωνε όλο το χωριό στο πόδι.

Έτσι συνέχισα το “Πάτερ ημών” και τα “Κύριε ελέησον”. Παρ’ όλα αυτά, το φάντασμα έμενε ακίνητο στη θέση του. Άλλη επιλογή δεν είχα πλέον. Έπρεπε να προχωρήσω προς το μέρος του και ο Θεός βοηθός! Έκανα δύο- τρία βήματα και κοντοστάθηκα. Ύστερα, συνεχίζοντας να τρέμω από φόβο, πήγα κατ’ ευθείαν επάνω του.

- Τι είσαι εσύ μωρέ: άκουσα τη θεια μου να λέει, μόλις την πλησίασα στα πέντε σχεδόν βήματα.
- Εσύ είσαι θεια; τη ρώτησα - με δυσπιστία βέβαια - γιατί φοβόμουν μήπως ο έξω απ’ εδώ, που παίρνει όποια μορφή θέλει και μιλάει με όποια φωνή επιθυμεί, αποφάσισε να παίξει μαζί μου και να με ξεγελάσει.
- Εσύ είσαι, μωρέ Γιάννη; Πού πας τέτοια ώρα;
- Εγώ πάω για κυνήγι, της απάντησα. Εσύ, τι γυρεύεις εδώ άγρια μεσάνυχτα; Τι είναι αυτό που έχεις στον ώμο σου;

-Βγήκα να μαζέψω τα κάστανα και πήρα και το καζάνι το χαλκωματένιο για να βάζω μέσα όσα κάστανα έχουν καβούκια, μου απάντησε εκείνη. Τι ώρα να είναι;

-Είναι τέσσερις ώρες νύχτα ακόμα, θεια. Άντε τώρα να πας στο σπίτι σου και, όταν φέξει με το καλό, τα μαζεύεις τα κάστανά σου. Πώς θα δεις τώρα στα σκοτάδια;

- Ψάχνοντας, με τα χέρια και τα πόδια, κάποια θα βρω να μαζέψω, μου απάντησε.
- Δεν είναι κατάσταση αυτή, θεια, συνέχισα. Δεν είναι σωστό, εσύ, νοικοκυρά, άγρια μεσάνυχτα, φορτωμένη ένα καζάνι, να βρίσκεσαι κάτω από τις καστανιές. Άσε, που αν σε δει κανείς, θα δώσουμε και το μύθο και θα γελάει ο κόσμος με μας. Άντε τώρα να πάμε στο σπίτι σου.

Πείστηκε τελικά στα λόγια μου και ανηφορίσαμε μαζί μέχρι το δικό της σπίτι, που ήταν καμιά διακοσαριά μέτρα πιο πάνω. Πήρα το δικό της φακό και συνέχισα γρήγορα - γρήγορα το δρόμο μου μέχρι το σπίτι του μπάρμπα Γιάννη.

Καλά, γιατί άργησες, με ρώτησαν, όταν λαχανιασμένος έφτασα εκεί. Ήταν έτοιμοι να φύγουν, γιατί πίστεψαν ότι κάτι μου έτυχε και δε θα ερχόμουν για

Το θαυμάσιο ξυλόγλυπτο τέμπλο της εκκλησίας του Αϊ-Νικόλα, έργο Μετοσοβιτών ταλιαδόρων. Λίγο πιο πάνω απ’ την εκκλησία διηγήθηκα τα καθήκαστα, αυτή συνέβη το περιστατικό που αφηγούμαστε. (Αύγουστος 1995)

φουσκώνοντας τα λιγάκι, όπως συνηθίζουμε εμείς οι κυνηγοί, ιδιαίτερα όταν αναφερόμαστε στις κυνηγετικές μας επιτυχίες. Στο άκουσμα αυτών που μου είχαν συμβεί, ο μπάρμπα-Γιάννης ο Λορδόπουλος και ο κουμπάρος μου ο Δημήτρης ο Τσιώκος ξεκαρδίστηκαν στα γέλια.

Φτηνά τη γλίτωσε η Χρυσούλα σήμερα, έλεγαν και ξανάλεγαν. Ύστερα όλοι μαζί ξεκινήσαμε για τις Κορομηλιές, συζητώντας, σ' όλο το δρόμο, για φαντάσματα, αερικά, δαιμόνους και καλικάντζαρους. Στη συζήτησή μας εκείνο που τονιζόταν ιδιαίτερα απ' την κυνηγετική μου συντροφιά ήταν ότι η δράση όλων αυτών των δαιμόνων και φαντασμάτων εκδηλώνεται μέχρι που να λαλήσει ο πετεινός και μάλιστα με μαύρα φτερά. Για να επιβεβαιώσει αυτό, ο μπάρμπα Γιάννης ο Λορδόπουλος ανέφερε και κάποιο λαϊκό στιχούργημα που σχετίζεται με ένα διάλογο, τον οποίο κάνουν οι καλικάντζαροι την ημέρα του Σταυρού, στις 5 του Γενάρη, δηλαδή την παραμονή των Φώτων.

*“Άσπρος κόκορας λαλεί καθίστε να καθίσουμε (λέει κάποιος καλικάντζαρος)
Μαύρος κόκορας λαλεί, φεύγετε να φύγουμε*

κι έρχεται ο ζουρλόπαπας

με τα ζουρλοτούμπανα και με τις ζουρλορίγανες... ” (λέει ο αρχηγός των καλικαντζάρων, προτρέποντας τους συντρόφους του να γυρίσουν στα έγκατα της γης που κατοικούν).

Αυτά τα λόγια μου έφεραν στη θύμηση τη μακαρίτισσα τη γιαγιά μου την Παναϊτογιάννεννα, τη μάνα της μάνας μου, που μικρό παιδάκι, έξι και εφτά χρονών, με έπαιρνε κοντά της στο παραγώνι και κουκουλώνοντάς με με μια φλοκάτη, μου έλεγε ένα σωρό παραμύθια, ιστορίες και τραγούδια για δράκους, νεράιδες, βασιλοπούλες και βασιλόπουλα.

Η εκκλησία που χτίστηκε το 1795, όπως

Τι όμορφα σ' αλήθεια χρόνια! Πώς άλλαξαν οι *είναι σήμερα ανακαινισμένη*. καιροί και οι ανθρώπινες συνήθειες! Όλα αυτά ξεχάστηκαν στις μέρες μας και έμειναν μια αμυδρή ανάμνηση σε μας τους μεγαλύτερους που τα ζήσαμε.

- Τελικά, ύστερα από μια εξαντλητική πεζοπορία, φτάσαμε στον προορισμό μας, όταν είχε φέξει για τα καλά. Στα βλαχοκόνακα συναντηθήκαμε με το μπάρμπα-Μήτρο, το βλάχο. Τον ρωτήσαμε πού συνάντησε λαγούς και πού πέρδικες. Εκείνος μας είπε με κάθε λεπτομέρεια - αλλά και με πολλές υπερβολές - σε ποια μέρη της περιοχής του θα βρίσκαμε κυνήγι.

Εγώ, θέλοντας προφανώς να μου μιλήσει με τον ιδιωματικό τρόπο, όπως συνήθιζε, για να γελάσω, κοσταντάθηκα και τον ρώτησα ακόμη.

-Μπάρμπα-Μήτρο, τι γίνεται ο αδελφός σου ο Γιάννης;

-**Πάει Γιάνκς, μου απάντησε. Τώρα σα πέρα. Πάει Γιάνκς. Τομπρούκ Γιάνκς. Τα κότσουσι σα κάτ'.** (Δηλαδή, πάει ο Γιάννης. Να ήταν κι άλλος. Πέθανε ο Γιάννης, όπως το κομμένο ξύλο (τομπρούκι) έτσι και αυτός άφησε την τελευταία πνοή του στον κάμπο, στα χειμαδιά).

Κρατώντας τα γέλια, όσο βέβαια μπορούσα, αφού τον χαιρέτησα, ακολούθησα τους άλλους συντρόφους μου. Βγάλαμε συνολικά, θυμάμαι, πέντε λαγούς εκείνη την ημέρα και χτυπήσαμε τους δύο.

Πήραμε και τρεις πέρδικες και πανευτυχείς το απόγευμα γυρίσαμε στο χωριό, στα σπίτια μας. Η συνάντηση, λοιπόν, που είχα με τη θεία μου τη Χρυσούλα, τα μεσάνυχτα, **“πριν αλέκτορα φωνήσαι”** που λέει το Ευαγγέλιο, ήταν γούρικη, όπως αποδείχτηκε. Και μη μου πείτε πως οι πιο πολλοί από εμάς τους κυνηγούς - ακόμη και σήμερα - δε δίνουμε

μεγάλη σημασία στις συναντήσεις που έχουμε πριν να πάμε για κυνήγι. Μη μου πείτε πως άλλος πιο πολύ και άλλος πιο λίγο δεν είμαστε - σχεδόν στο σύνολό μας - προληπτικοί.

Αρχείο και Ψηφιακή Επεξεργασία: Ζαχ. Ζηνέλης

Δημοσιεύτηκε στο Περιοδικό ΚΥΝΗΓΟΣ & ΦΥΣΗ στο τεύχος ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1998